

Pedagogisch klimaat sociale- en emotionele ontwikkeling

Versie 2019 - 2021

Inhoud

Beschrijving doelgroep	3
Beschrijving van de kenmerken van de leerling populatie	3
Kenmerken van leerlingen.....	3
Visie op onderwijs	6
Wat verstaan we onder een veilige school?	7
Organisatie van schoolveiligheid.....	9
Het belang van een goed pedagogisch klimaat.....	10
Kwaliteitskaart Gedrag binnen kindcentrum Kleurrijk.....	11
Wat verstaan we onder sociaal emotionele ontwikkeling?	14
Hoe ontwikkelen kinderen zich sociaal-emotioneel?.....	16
Ten aanzien van het zelfvertrouwen	19
Ten aanzien van gevoelens, wensen en opvattingen	20
Betreffende sociale vaardigheden en relaties	22
Passend onderwijs en gedrag.....	25
Moeilijk gedrag.....	29
Grensoverschrijdend gedrag	30
Welke opvoederattitude is dan nu nodig op kindcentrum Kleurrijk?.....	30
Sociaal-emotioneel leerlingvolgsysteem.....	33
Aanpak leerlingentevredenheidsonderzoek	33
KIJK! (voor 3+ groep en kleuters).....	34
ZIEN! (voor kleuters / groepen 3 t/m 8)	34
Methodes en overige werkwijzen ten behoeve van het pedagogisch klimaat.....	35
Borging	41
Verwijzing naslag.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

Beschrijving doelgroep

Colmschate Noord is een zeer gedifferentieerde wijk met een rijke diversiteit aan mensen, woningen en voorzieningen. De wijk kent een aantal buurten dat als aandachtsgebied aangemerkt wordt vanwege woningvoorraad en de sociaaleconomische kenmerken van de bevolking. Voor alle kinderen geldt dat de samenleving ingewikkeld en complex is en niet altijd voor iedereen even veilig en toegankelijk. We gaan er op onze school vanuit dat succeservaring de basis is waarop kinderen vertrouwen krijgen in hun eigen kunnen. Het uitblijven van succeservaringen kan leiden tot een laag gevoel van eigenwaarde en een verminderde motivatie voor school en leren. Door kinderen een veilige omgeving te bieden, taalvaardig te maken en te leren te vertrouwen op eigen kunnen en de vele talenten die zij hebben, zal hun gevoel van eigenwaarde positief worden beïnvloed. Onze kinderen zijn gebaat bij een leeromgeving (zowel binnen als buiten de school) waarin zij kunnen participeren in een levensechte, betekenisvolle context, met voor henzelf zinvolle activiteiten om zo succeservaringen op te kunnen doen, waarbij het van belang is dat ze daarin een actieve en verantwoordelijke rol spelen. Het is daarnaast belangrijk dat hun omgeving (school, vrije tijdsverenigingen en ouders) hoge verwachtingen van de kinderen heeft, waardoor zij leren om in zichzelf te geloven en zo (eigen) doelen te behalen.

Beschrijving van de kenmerken van de leerling populatie

Het toezichtkader primair onderwijs van de Inspectie van het Onderwijs beschrijft het waarderingkader waarin de kwaliteitsaspecten zijn opgenomen die de inspectie beoordeelt bij het toezicht op de scholen. Ieder aspect is uitgewerkt in indicatoren.

Wie de indicatoren nader beschouwt, constateert een aantal malen dat de kwaliteit van de school in ieder geval in overeenstemming moet zijn met de kenmerken van de leerlingenpopulatie. Wat wordt daar precies mee bedoeld? Over welke kenmerken gaat het dan?

Kenmerken van leerlingen

De vraag dringt zich direct op: over welke kenmerken hebben we het eigenlijk?

Van welke kenmerken kun je de onderwijsbehoefte afleiden? Het team van kindcentrum Kleurrijk vindt, dat er twee zaken van belang zijn:

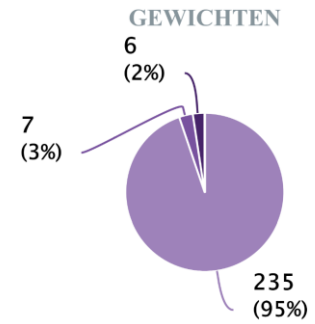
1. Het gewicht van de kinderen
2. Kenmerken die (kunnen) leiden tot extra zorg

Om maar direct de relatie te leggen tussen de kenmerken en de onderwijsbehoeften van de leerlingen: in het algemeen (gemiddeld) kun je ervan uitgaan dat een leerkracht die een groep heeft met een relatief hoog gewicht meer aandacht zal moeten besteden aan taalontwikkeling en wiskundige oriëntatie.

En: als een leerkracht een groep heeft met veel leerlingen met sociale en/of emotionele problemen, dan zal zij haar lesgeven en haar aanbod daarop moeten afstemmen.

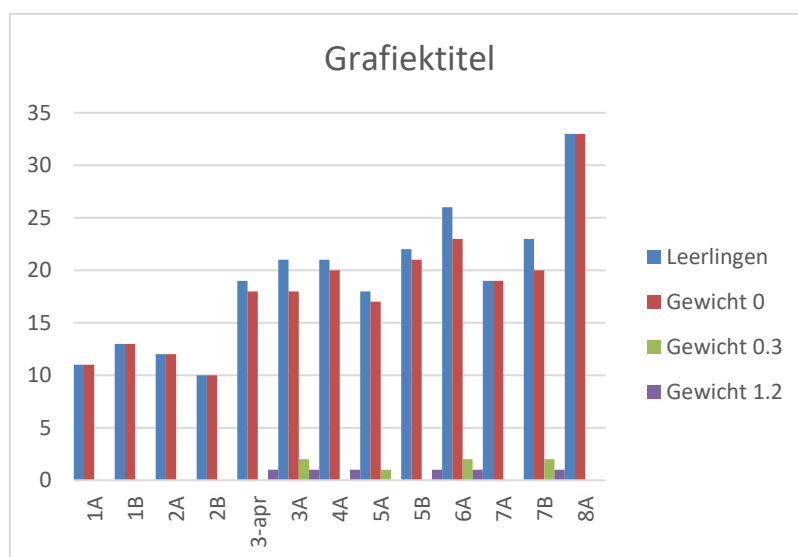
Kindcentrum Kleurrijk had op 1 oktober 2019 246 leerlingen. Deze leerlingen zijn verdeeld over 11 groepen. In onderstaande tabel is het gewicht van de leerlingen weergegeven per groep.

● 0,00 ● 0,30 ● 1,20

Groepsgrootte-2019 / 2020					
Selectie: 2019 / 2020 - 12JD - Kleurrijk					
Groep	Betreffende leerjaren	Leerlingen	Gewicht 0	Gewicht 0.3	Gewicht 1.2
1A	1	11	11	0	0
1B	1	13	13	0	0
2A	2	12	12	0	0
2B	2	10	10	0	0
3/4	3-4	19	18	0	1
3A	3	21	18	2	1
4A	4	21	20	0	1
5A	5	18	17	1	0
5B	5	22	21	0	1
6A	6	26	23	2	1
7A	7	19	19	0	0
7B	7	23	20	2	1
8A	8	33	33	0	0

Hieruit kunnen we concluderen dat de 13 kinderen met gewicht evenredig verdeeld zijn over onze groepen, met uitzondering van de kleutergroepen.

Los van het gewicht van een leerling, kan een kind kenmerken hebben die van invloed zijn op het leren (en onderwijzen). Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan kenmerken zoals lichamelijke, psychische, cognitieve en sociaal-emotionele problemen. Een kind met dyslexie vraagt om extra zorg en aandacht. En dat geldt natuurlijk ook voor een kind met ADHD of een werkhoudingprobleem. Hoe meer leerlingen met 'problemen'/zorgvragen een leerkracht heeft zal hij/zij hier het aanbod daarop moeten afstemmen. Een kind met ADHD vraagt een andere aanpak van een leerkracht dan een kind 'zonder problemen'. Het is dus van belang om de groep te indexeren: zijn er veel leerlingen die extra zorg en aandacht vragen? Of valt dat mee? Kindcentrum Kleurrijk wil dit nauwkeurig inventariseren. Hiertoe stellen we eerst vast over welke zorgvragen we het hier hebben.

Nadat de kenmerken zijn bepaald, is het zaak om na te denken over de consequenties voor het aanbod met betrekking tot de basisvaardigheden en de sociaal-emotionele ontwikkeling. Moet ik aan die aspecten meer tijd besteden? Moet ik meer of een andersoortige instructie geven? Moet ik de organisatie aanpassen? Het lijkt ons van belang om met name om te zien naar de factor 'tijd' (meer tijd besteden aan taal, rekenen en sociaal-emotionele ontwikkeling?) en 'instructie' (heeft de groep behoefte aan een bepaald soort instructie?)

- Op kindcentrum Kleurrijk start een kind in een heterogene kleutergroep. Dat wil zeggen een groep 1/2 combinatie. Hier kiezen wij als school bewust voor omdat wij grote voordelen zien voor de sociale en verstandelijke ontwikkeling van kinderen. Kinderen leren het meest van en met elkaar.
- In iedere groep bieden we kwalitatief en passend onderwijs. De leerkracht is de professional en heeft kennis van de ontwikkeling van kinderen. Er wordt rekening gehouden met ieders mogelijkheden en kwaliteiten om zoveel mogelijk uit ieder kind te halen. De leerkracht bespreekt minimaal 2 x per jaar alle leerlingen in een groepsbespreking met de interne begeleider. Hierbij wordt kritisch gekeken naar de algehele ontwikkeling van ieder kind. Daarnaast staan er 5 momenten gepland voor Interne HGPD gesprekken en 6 momenten voor traject overleggen, waar de leerlingen met meer zorg in besproken worden. Van daaruit kunnen er extra interventies ingezet worden.
- De Interne begeleider kan vanuit Sine Limite binnen de basisondersteuning licht curatieve interventies inzetten, zoals bijvoorbeeld de inzet van een gespecialiseerde uitvoerder of PAC-er.
- Verder hebben we vanuit Sine Limite een trajectmedewerker, die aansluit bij ieder traject overleg. Hierbij zijn ook een gezinscoach en schoolverpleegkundige betrokken. Voor de ondersteuning van kinderen met een arrangement, hebben we binnen onze school een medewerker die deze interne ondersteuning biedt.
- Vanuit Stichting LeerKRACHT werken we als team aan gezamenlijke doelen die direct zichtbaar zijn voor ieder kind. Hierin werken wij intensief samen om het onderwijs op onze school naar eigen inzicht te verbeteren. Drie processen ('kerninterventies') staan hierin centraal: Lesbezoek én Feedbackgesprek, Gezamenlijk lesontwerp, en

gestructureerd, kort overleg in kleine teams bij een bord om leerling doelen en verbeteracties te bespreken. Leerkrachten leren zo van elkaar en innoveren samen het onderwijs.

- Ieder schooljaar nemen verschillende leerkrachten deel aan het scholingsaanbod van Sine Limite. Hierbij valt te denken aan deskundigheidsbevordering op het gebied van ASS, Dyslexie, rekennetwerk, hoogbegaafdheid en dergelijke. Door middel van SOLE, spelend en ontdekkend leren, worden kinderen aangezet tot ontwikkelen van hun eigen talent. We maken daarbij gebruik van digitale lesmethodes, die erop gericht zijn om leerlingen te prikkelen, nieuwsgierig te maken en vooral veel zelf te laten ervaren en ontdekken. Wereldoriëntatie en talentontwikkeling heeft als doel thematisch opgebouwd onderwijs te creëren, waarin de leerkracht als bemiddelaar functioneert. Thematiseren is een dynamisch proces waarbij de inbreng van leerlingen meebepaalt in welke richting het thema zich ontwikkelt. De vragen die bij de groep leerlingen leven rond de inhoud bepalen de richting en zorgen voor hoge betrokkenheid en dieper leren aan echte problemen en kwesties.

Visie op onderwijs

De basisvisie met de daarbij behorende leerinhouden en leeractiviteiten is tot stand gekomen op basis van datgene waarvan wij denken dat onze leerling populatie nodig heeft om tot zo'n volledig mogelijke ontwikkeling te komen.

De leerlingen leren hun cognitieve capaciteiten, sociale vaardigheden, talenten, zelfredzaamheid en zelfvertrouwen herkennen, gebruiken en ontwikkelen. Zij kunnen zich daardoor vol vertrouwen zelfstandig en zelfredzaam bewegen in de maatschappij.

Wij streven ernaar een veilige en vertrouwde sfeer te creëren in school. Het is belangrijk dat kinderen met plezier naar school gaan en dat alle kinderen tot hun recht komen. Dit geldt ook voor de leerkrachten en het ondersteunend personeel.

Wij proberen dit te bereiken door regels te stellen en door discriminatie en pesten tegen te gaan. Bewustwording van je eigen handelen en de gevolgen daarvan is een onderwerp dat in de klassen steeds vaker terugkomt.

Via observatieprogramma Zien registreren en plannen wij de sociaal-emotionele ontwikkeling van de kinderen. Zodra wij merken dat kinderen zich niet veilig en vertrouwd voelen, ondernemen wij in overleg met de ouders actie. Omdat het gedrag op school en thuis een wisselwerking heeft, verwachten wij van ouders hetzelfde. Als ouders thuis constateren dat de school niet veilig is voor het kind, horen wij dit graag. Fysiek moet de school ook veilig zijn. Hiervoor hebben we conform arbobeleid bindende afspraken vastgesteld in het schoolveiligheidsplan

Wat verstaan we onder een veilige school?

Uitgangspunten: Kindcentrum Kleurrijk is en wil een plek zijn waar rust heerst, waar leerlingen, personeel en ouders/verzorgers zich thuis voelen en zich veilig weten en waar alle betrokkenen respectvol, prettig en vriendelijk met elkaar omgaan. Dat betekent concreet:

Voor leerlingen:

- o niet pesten of gepest worden; jezelf mogen en kunnen zijn;
- o de lessen kunnen volgen zonder dat je wordt lastiggevalen;
- o weten dat geweld en (seksuele) intimidatie uit den boze zijn;
- o bij iemand terecht kunnen als er problemen zijn;
- o serieus genomen worden door personeelsleden en overige medewerkers;
- o duidelijke afspraken over dit alles;

Voor ouders/verzorgers:

- o erop kunnen vertrouwen dat hun kinderen graag naar school gaan;
- o weten dat er geen bedreigingen voorkomen;
- o een open oor vinden voor problemen;
- o weten dat signalen worden opgepakt en problemen aangepakt;
- o duidelijke afspraken over dit alles;

Voor alle medewerkers:

- o met respect bejegend worden door leerlingen, ouders/verzorgers, collega's,
- o weten dat problemen worden aangepakt;
- o ergens terecht kunnen met signalen;
- o duidelijkheid over wat er gebeurt bij calamiteiten; hierbij duidelijke afspraken;
- o voor de omgeving/de buurt:
 - o geen overlast van leerlingen die rond de school hangen;
 - o geen vandalisme, vervuiling of diefstal;
 - o weten dat leerlingen worden aangesproken op hun gedrag;
 - o een aanspreekpunt voor suggesties of eventuele klachten;
 - o signalen worden opgepakt en problemen aangepakt.

Opdat onderstaande kenmerken voor een ieder mogelijk is:

Kenmerken van een gelukkige klas:

- De kinderen troosten en helpen elkaar spontaan
- De kinderen lachen veel en kijken blij en ontspannen
- De kinderen voelen zich thuis en noemen de juf/meester per vergissing weleens 'mama' of 'papa'
- De kinderen raken elkaar aan op een vriendelijke, warme wijze
- De kinderen komen spontaan naar de leerkracht toe om te vertellen dat ze 'vrienden voor altijd' zijn
- De kinderen laten zich niet verstoren door gedrag van anderen, omdat ze weten dat ieder kind anders is en andere behoeftes heeft
- De kinderen vertellen aan buitenstaanders dat zij de fijnste klas ter wereld hebben waar nooit gepest wordt
- De kinderen komen spontaan met ideeën om te doen: klas anders indelen, samen pannenkoeken bakken, schoolplein aanpakken omdat ze daar de ruimte voor voelen
- De kinderen vertrouwen elkaar en de leerkracht om ze te ondersteunen/helpen bij het oplossen van een leer- of andere problemen

Organisatie van schoolveiligheid

Op onze school zijn voor coördinatie en uitvoering van het beleid twee preventiemedewerkers / aandacht functionarissen aangesteld.

Aanspreekpunt

Wij vinden het belangrijk dat vragen, problemen of klachten gemeld worden. De leerkracht is uiteraard het eerste aanspreekpunt. In tweede instantie is de directeur het aanspreekpunt.

De school beschikt over aantal BHV-ers (in de toekomst waarschijnlijk genoemd: SHV-ers)

Voor zaken met betrekking tot sociale veiligheid is de leerkracht in eerste instantie het aanspreekpunt. De intern begeleiders zijn voor de coördinatie van de ondersteuning/ zorg. Binnen vaststelling van taken kan op termijn taakstellingen aan een andere medewerker worden overgedragen.

Beleid

Wij geven les aan ongeveer 230 tot 250 verschillende leerlingen. Al deze leerlingen hebben hun unieke persoonlijkheid en een andere behoefte om te spelen en te leren. De meeste leerlingen leren op een regelmatige, gemiddelde manier. Sommige leerlingen hebben een langere tijd nodig om iets te kunnen leren. Er zijn ook leerlingen die maar weinig uitleg nodig hebben om hele grote leerstappen te kunnen maken. Deze verschillen ontstaan door verschillen in intelligentie, sociale- en emotionele ontwikkeling, lichamelijke condities, motorische ontwikkeling, werkhouding en door het milieu en de cultuur waar onze leerlingen vandaan komen.

Wij als team kindcentrum Kleurrijk hebben als taak om ons onderwijs zo in te richten dat elk kind zo goed mogelijk tot zijn/haar recht doet, "ongeacht" de verschillende leermogelijkheden van onze leerlingen. Wij willen goed voor ieder kind zorgen. In de eerste plaats zullen wij proberen om zorg te voorkomen. Dit kunnen wij doen door de sfeer van onze klas zo goed mogelijk te maken zodat elk kind zich veilig en gewaardeerd voelt. En natuurlijk zullen wij ook proberen om ons vak als leerkracht zo goed mogelijk te doen, dus door goed les te geven. Voor sommige kinderen is dit niet genoeg. Zij vragen meer van ons dan helder onderwijs, zij vragen extra zorg. En hebben ook recht op onze zorg.

We zien de ouders als gelijkwaardige gesprekspartners die we zo veel mogelijk bij de school betrekken. We willen dat ouders ons zien als professionals op wie zij kunnen vertrouwen met betrekking tot de cognitieve en emotionele ontwikkeling van hun kind.

Daarnaast vinden we het belangrijk om onze maatschappelijke betrokkenheid ook te tonen door ons op te stellen als een actief ketenpartner en ons te profileren als een IKC.

Leerinhouden/ activiteiten

- Zelf doen, zelf ontdekken, zelf ervaren.
- Zelfstandig werken (incl. plannen en verantwoordelijkheid nemen).
- Samenwerken/ groepswork/ kringgesprekken.
- Presenteren.
- Basisvaardigheden, met bijzondere aandacht voor taalvaardigheid.
- Duurzaam omgaan met de hen omringende wereld.
- Leren een mening te vormen en een kritische houding te ontwikkelen.
- Leren leren en onderzoekende houding eigen maken.
- ICT vaardig maken.
- Expressieve uitingen (muziek, dans, drama, handvaardigheid, koken etc.).
- Sport en spel.

Het belang van een goed pedagogisch klimaat

Kinderen met gedrags- en leerproblemen komen in elke klas voor. Om ervoor te zorgen dat deze problemen worden aangepakt of nog beter worden voorkomen is het belangrijk dat de leerkracht zorgt voor een goed pedagogisch klimaat, waarbij de leerkracht zelf het rolmodel is als gaat om gewenst gedrag in de groep. Wanneer er een klimaat heerst van vertrouwen en veiligheid, waarin kinderen het gevoel hebben dat ze een relatie met de leerkracht en klasgenoten hebben, waarbij ze zelfvertrouwen hebben in hun eigen kunnen, zullen kinderen beter tot leren komen en kunnen gedragsproblemen worden voorkomen of worden aangepakt. Gedragsproblemen ontstaan vaak door interactieproblemen. Daarom is het belangrijk dat de leerkracht reflecteert op het eigen handelen, waarbij het goed is om in die reflectie ook de feedback van anderen te betrekken. De informatie verkregen uit de reflectie en de gekregen feedback kan gebruikt worden om het eigen handelen aan te passen. Om leerkrachten te ondersteunen bij het creëren van een goed pedagogisch klimaat maken we gebruik van een sociaal-emotioneel leerlingvolgsysteem, de methode leefstijl en een aantal niet methode gebonden activiteiten.

Regels en afspraken ondersteunen het (pedagogisch) klimaat dat we nastreven. We hebben als school duidelijke algemene schoolregels ontwikkeld die voor iedereen gelden. De regels in de klas en op het plein zijn hiervan afgeleid en zijn in de klassenmappen van de collega's terug te vinden.

Het spreekt voor zich dat vooroordelen, discriminatie en pesten haaks staan op wat wij willen bereiken met het pedagogisch klimaat. Wanneer zich incidenten voordoen, wordt meteen corrigerend opgetreden.

Kwaliteitskaart Gedrag binnen kindcentrum Kleurrijk

Binnen het klimaat op kindcentrum Kleurrijk staan volgende criteria, waaruit we dagelijks werken, garant voor de juiste sfeer

Grondhouding leerkracht

Voor een veilige prettige werksfeer is de grondhouding van de leerkracht van belang: een open, accepterende en ondersteunende houding, sensitief, respectvol en voorspelbaar. De leerkracht heeft een onderzoekende en reflectieve basishouding. De leerkracht observeert en onderzoekt het gedrag van de leerling en de groep en kijkt daarbij naar haar/zijn aandeel in interacties en situaties.

Zij/hij heeft daarbij oog voor het perspectief van de leerlingen, is zich bewust van eigen opvattingen over gedrag en neemt kennis van (nieuwe) inzichten omtrent de ontwikkeling van gedrag. In het pedagogisch handelen is zij/hij een voorbeeld voor de leerlingen.

Relatie leerkracht-leerling

De leerkracht spreekt op individueel en groepsniveau positieve verwachtingen uit die zij/hij heeft van het gedrag van leerlingen. Zij/hij ondersteunt en bekrachtigt een positief klimaat, warmte, respect en plezier in haar/zijn relatie tot de leerlingen. De leerkracht is zich bewust van de eigen rol in het opbouwen van positieve relaties door hierin actief te investeren. Zij/hij toont interesse in de leerlingen, is belangstellend, investeert bewust in het verkrijgen en behouden van een goede sfeer in de groep, onder andere door het organiseren van gedeelde activiteiten en het afstemmen van emoties tussen leerlingen. De leerkracht bevordert de samenwerking tussen leerlingen onderling zodat leerlingen waardering ontwikkelen voor elkaars kwaliteiten en leren elkaar te helpen. Een goede leerkracht-leerling relatie levert een belangrijke bijdrage aan het werkplezier en welbevinden van de leerkracht en heeft een positieve invloed op de betrokkenheid en het optimaal leren van kinderen.

Klassenmanagement

De inrichting van het lokaal en expliciete regels en afspraken zijn belangrijke basisvoorwaarden voor goed gedrag. De leerkracht voorziet in voorspelbare regels en routines, goed voorbereide activiteiten en een effectief gebruik van de tijd. In een geordende klassen-omgeving kunnen leerlingen zelfstandig hun weg vinden en optimaal productief zijn. De leerkracht zorgt ervoor dat de overgangen tussen activiteiten plezierig en vlot verlopen. Zij/hij houdt actief toezicht, anticipeert op problemen, bespreekt regelmatig de regels en routines en complimenteert leerlingen bij goed gedrag. Vanuit gezag stelt de leerkracht duidelijke grenzen en bespreekt zij/hij met de leerling(-en) realistische gedragsdoelen. In elk lokaal zijn zogenaamde 'behavioral hotspots' aan te wijzen. De leerkracht lost knelpunten qua gedrag op door bijvoorbeeld de klassenomgeving opnieuw in te delen of routines aan te passen.

Instructievaardigheden en feedback

De leerkracht geeft gedragslessen en is proactief in de vormgeving van deze lessen met variatie in aanbiedingsvormen en materialen. De instructie tijdens de gedragslessen is gericht op het aanleren, herhalen en inoefenen van gewenst en sociale vaardigheden, waarbij de leerkracht een verbinding maakt met gedrag in de echte wereld. Zij/hij heeft aandacht voor wat goed gaat en geeft kwalitatief goede en informatieve feedback. De leerkracht gaat in gesprek met de leerlingen waarbij zij/hij door de vraagstelling aanzet tot analyseren en redeneren over gedrag- of sociale vraagstukken, hetgeen de zelfreflectie en het zelfstandig denken over gedrag bij de leerlingen bevordert.

Tijdens de lesmomenten en de lesovergangen structureren wij de groepsorganisatie zodanig dat voor leerlingen duidelijk is wat er gaat gebeuren, op welk moment dit gaat gebeuren en wat er dan van hen wordt verwacht. Leerlingen komen hierdoor beter tot zelfstandig denken en werken en leren omgaan met uitgestelde aandacht. Voorspelbaarheid helpt leerkrachten de toch al beperkte instructiemomenten optimaal te benutten en hiermee scheppen wij meer tijd en ruimte voor het aangaan van verdiepende onderwijsinhoudelijke contacten zoals het bieden van instructie, feedback en diagnostiserende gesprekken. Graag verwijzen we hierbij naar ons bestaand borgingsdocument

Sociaal-emotionele vaardigheden en zelfregulatie

Het basisklimaat in de hele school is gericht op een voorspelbare, positieve, complimenterende en gedrag regulerende aanpak voor alle leerlingen. De leerkracht bespreekt regelmatig regels voor gedrag en omgang met de leerlingen in een positieve sfeer met expliciet aandacht voor wat goed gaat zodat de school een veilige en plezierige gemeenschap is voor alle betrokkenen. De leerkracht is in de omgang met leerlingen en volwassenen een voorbeeld en rolmodel. Elke leerkracht biedt kennis en begrip van de taal om emoties, gedachten en gedrag te benoemen. De leerkracht ondersteunt leerlingen bij het leren sturen en stoppen van gedrag en begeleidt leerlingen in het vasthouden of verschuiven van aandacht.

Vroegtijdig signaleren

Vanuit een preventieve houding zet de leerkracht systematisch signaleringsinstrumenten voor gedrag in. De leerkracht analyseert en interpreteert gedragsgegevens op groeps- en op individueel niveau. Deze gegevens worden vertaald naar doelen en omgezet in adequaat handelen en geschikte activiteiten om positieve groepsprocessen tot stand te brengen. De leerkracht reageert op individueel niveau snel en effectief op ongewenst gedrag en leert gelijktijdig gewenst gedrag aan. Wanneer ongewenst gedrag zich blijvend en frequent voordoet onderzoekt de leerkracht de functie van het gedrag.

School breed

Het team werkt vanuit een school brede benadering door met elkaar gedeelde en vastgestelde kernwaarden. Kernwaarden zijn leidend in de vormgeving van het pedagogisch klimaat in de school. Gestelde kernwaarden zijn: respect, verantwoordelijkheid, empathie voor zichzelf en de anderen om zich heen en een actieve leerhouding. De kernwaarden zijn door het team vertaald in concreet gedrag voor alle plaatsen in en rond de school. Deze waarden vormen de basis voor de omgang met elkaar. In alle ruimtes in en om de school is deze aanpak zichtbaar en herkenbaar. Alle leerkrachten werken volgens een doorgaande lijn waarin met elkaar wordt afgesproken op welke manier gewenst gedrag structureel wordt aangeleerd, geoefend, herhaald en bekrachtigd. De leerkracht wordt getraind en ondersteund om, daar waar nodig, speciale effectieve interventies te kunnen hanteren voor een zeer kleine groep leerlingen. Gegevens over gedrag zijn daarbij onder meer richtinggevend. Onderwijskundig leiderschap speelt hierbij een belangrijke rol.

Ouderbetrokkenheid

De leerkracht investeert in ouderbetrokkenheid door met ouders helder te communiceren over verwachtingen, visie en aanpak van gedrag van beide partijen. Het uitwisselen van elkaars effectieve interventies is van belang, omdat het samen optrekken in het beter omgaan met gedrag een versterkende uitwerking zal hebben. De leerkracht betreft ouders van het begin af aan systematisch bij de school (intake, oudergesprekken, thema-avonden) en laat aan ouders zien op welke manier zij hun kinderen kunnen helpen. De leerkracht werkt samen met instanties die taken hebben rondom gezinssystemen, de opvoeding en het welzijn van een gezin, en streeft hierbij naar een gezamenlijke aanpak en vroeg bijsturen van gedrag.

Het basisklimaat in de hele school is gericht op een voorspelbare, positieve, complimenterende en gedrag regulerende aanpak voor alle leerlingen. De leerkracht bespreekt regelmatig regels voor gedrag en omgang met de leerlingen in een positieve sfeer met expliciet aandacht voor wat goed gaat zodat de school een veilige en plezierige gemeenschap is voor alle betrokkenen. De leerkracht is in de omgang met leerlingen en volwassenen een voorbeeld en rolmodel. Elke leerkracht biedt kennis en begrip van de taal om emoties, gedachten en gedrag te benoemen. De leerkracht ondersteunt leerlingen bij het leren sturen en stoppen van gedrag en begeleidt leerlingen in het vasthouden of verschuiven van aandacht.

Wat verstaan we onder sociaal emotionele ontwikkeling?

Vanaf het vroegste begin van zijn leven gaat een mens relaties met anderen aan. Met wie de belangrijkste relaties aangeknoopt worden, verandert in de loop van het leven. In het begin zijn dat vooral ouders of verzorgers, later ook leerkrachten, leeftijdgenoten, vrienden, vriendinnen, kennissen. Voor het welzijn is de mens afhankelijk van contacten met anderen. Relaties met andere mensen, de kwaliteit van deze relaties, de mate waarin iemand deze relaties als prettig ervaart, welke gevoelens en gedachten deze relaties oproepen ten aanzien van anderen en zichzelf is grofweg het domein van de sociaal-emotionele ontwikkeling.

Bij het werken aan de sociale en emotionele ontwikkeling van leerlingen richten we ons op twee kerngebieden:

1. Zelfvertrouwen en zelfwaardering
2. Vertrouwen in anderen

In de sociale en emotionele ontwikkeling is er steeds sprake van een zelfbeeld, waarin een bepaald zelfvertrouwen wordt beleefd en een zeker vertrouwen in de ander wordt ervaren. Het zelfbeeld wordt voortdurend bijgesteld op grond van de beschikbare 'bagage' en de nieuwe ervaringen. En het zou wel eens zo kunnen zijn, dat hierbij het 'voelen' voorop staat. Een belangrijke vraag is, hoe je de eigen bekwaamheid beleeft, op het gebied van:

- het denken en weten
- je fysieke vaardigheden
- het sociaal functioneren

Een leerkracht op kindcentrum Kleurrijk heeft de verantwoordelijkheid om zo goed mogelijke kansen te bieden. Hij let hierbij op:

1. de relatie met de leerling
2. het pedagogisch klimaat, de sfeer
3. de situaties om kansen te bieden.

Punt 1 en 2 vormen samen de basis voor emotionele veiligheid; een samengaan van genegenheid en verbondenheid, van affectie en relatie. Kortom: affectief-relatieve ondersteuning.

Punt 2 en 3 geven de mogelijkheid om samen met de leerling het gedrag bij te stellen: gedragsregulering of gedragscontrole.

En door alle drie punten heen is er de informatieve ondersteuning: daarin verduidelijkt de leerkracht de aard van de taak en de wijze waarop die taak opgelost kan worden.

Dus:

- affectief-relatieve ondersteuning, met twee kenmerken:
 - emotionele ondersteuning en:
 - geen negatieve gevoelens t.a.v. de leerling, waarmee het wordt afgewezen
- gedragsregulering of gedragscontrole, met twee kenmerken:
 - structuur bieden en grenzen stellen, maar:
 - de leerling zoveel mogelijk het probleem laten oplossen
- informatieve ondersteuning, met twee kenmerken:
 - goede en heldere informatie en uitleg, die aansluit bij de behoefte van de leerling zodat het inzicht krijgt
 - geen misleidende informatie, alsof iets zou horen, wat in feite absoluut afkeurenswaardig is, bijv. overmatig streng straffen of aantasting van de lichamelijke privacy

Veel ontwikkelingstaken kan een leerling min of meer vanzelf aan al moeten we ons daarop niet verkijken. Maar het kan ook zijn, dat de kloof te groot is om de taak alleen aan te kunnen. Dan is het nodig om te analyseren wat er bij de leerling ondersteund moet worden. De beperking kan voortkomen uit één of meer van de volgende belemmeringen:

- het denken (cognities): de leerling is niet in staat om een probleem cognitief te analyseren en dan oplossingen voor het probleem te bedenken
- de uitvoering (vaardigheden): de leerling is niet in staat om een zelf gewenste oplossing te bereiken, terwijl deze wel haalbaar lijkt; het kan het gedrag niet zodanig vormgeven
- de gevoelens: de gevoelens bepalen zozeer het gedrag, dat het bedenken van een gewenste oplossing, de uitvoering of de motivatie niet plaatsvindt
- het willen: de volgehouden motivatie ontbreekt, terwijl de leerling in staat is om oplossingen voor het probleem te bedenken, die in principe uit kan voeren en de gevoelens daarbij zou kunnen reguleren.

Hoe ontwikkelen kinderen zich sociaal-emotioneel?

Voor de diverse leeftijdsgroepen geven we hier een korte schets van de ontwikkeling van kinderen: ontwikkeling/rijping, kritische momenten in de ontwikkeling, risico's.

Ontwikkelingschets groep 1-2

Het toenemend ik-besef vraagt in deze periode om veel ondersteuning bij de ontwikkeling van een realistisch en positief zelfbeeld. Dit is ook bij uitstek de periode waarin kinderen door spel laten zien wat zij oppakken uit de socialisatie in gezins- en familieverband.

Als gevolg van het toenemend ik-besef worden kinderen zich bewust van de eigen kwetsbaarheid. Hierdoor hebben ze nogal eens last van angstgevoelens. Ook is er in deze periode vaak sprake van sterk wisselende emoties.

Jonge kinderen uiten zich heel veel met hun lichaam en hebben grote behoefte aan lichamelijk contact. Door kinderen de gelegenheid te geven gevoelens en gedachten te uiten, er met elkaar over te praten, leren ze met eigen gevoelens en gedachten om te gaan. Deze ondersteuning door volwassenen is niet in elke groep gebruikelijk.

Kleuters zijn meestal nog te zeer op zichzelf gericht om zich in te kunnen leven in de ander. Ze gaan ervan uit, dat de ander net zo denkt en voelt als zij. Langzamerhand beginnen ze overeenkomsten en verschillen op te merken. Ze ontdekken het anders-zijn van de ander. Zeker in situaties waarin kinderen in contact komen met een omgeving waarin de verschillen samenhangen met etnische verschillen. Deze ontwikkeling stimuleren wij door regelmatig sociaal gevoelig gedrag en het inlevingsvermogen te versterken.

Verder leren de kinderen al doende om te gaan met conflicten, afspraken en regels. En ontdekken ze het belang daarvan. Met name in de kleutergroepen gaan er vaak geen vijf minuten voorbij zonder 'sociaal verkeersongeval'. Deze situaties zijn belangrijke oefenmomenten voor het leren omgaan met conflicten.

Iedere kleuter brengt een eigen wereld met zich mee. Met name de school brengt hen in aanraking met andere opvattingen en gewoonten. Kleuters laten zich erg gemakkelijk beïnvloeden. Zowel positieve als negatieve invloeden krijgen alle ruimte, want waarden en normen beginnen zich nog maar net te ontwikkelen. Goed en slecht zijn nog vage begrippen en gedrag wordt beoordeeld op de materiële gevolgen en niet op de achterliggende bedoelingen. De dagelijkse praktijk biedt volop aanknopingspunten om kinderen te laten zien en ervaren dat mensen soms verschillende opvattingen hebben.

Naarmate de verschillen tussen thuis en 'buiten' groter zijn of als groter beleefd worden door de ouders, zijn kinderen zich soms eerder bewust van 'wat hoort en wat niet'.

Ontwikkelschets groep 3-4

Door het toenemend ik-besef en het besef bij een bepaalde groep te horen, gaan de kinderen in deze periode steeds nadrukkelijker reflecteren op zichzelf: mogelijkheden, beperkingen, (uiterlijke) kenmerken, wensen, gevoelens en eigenschappen. Nieuw daarbij is dat ze zichzelf ook steeds nadrukkelijker gaan vergelijken met anderen. Deze nadere kennismaking vraagt veel ondersteuning, gericht op de ontwikkeling van een realistisch en positief zelfbeeld.

Aanvankelijk zijn stemmingswisselingen nog heel gewoon. Langzaam maar zeker worden de kinderen evenwichtiger. In het begin kennen ze vaak nog veel angsten die voor een deel samenhangen met de veranderende schoolsituatie: andere en tegenstrijdige eisen, meer pressie thuis om toch vooral maar goed je best te doen.

Kinderen in deze leeftijdsgroep identificeren zich nog heel sterk met hun ouders of verzorgers en ook met oudere kinderen (imiteren van gedrag). Daarnaast gaan ze zich meer richten op en identificeren met leeftijd- en seksegenootjes. Ze doen hierbij steeds meer ervaring op met agressief gedrag, eer ophouden, conflicten, wedijver, opkomen voor eigen recht en rekening houden met anderen. Door de voortgaande sociale ontwikkeling kan in deze leeftijdsperiode belangrijke vooruitgang worden geboekt in het leren omgaan met conflicten, afspraken en regels. Deze vooruitgang is mogelijk omdat de kinderen in toenemende mate in staat zijn zich te verplaatsen in de gevoelens, wensen, opvattingen en de situatie van anderen. De voortgang is mede afhankelijk van de inzet van volwassenen die oog hebben voor de culturele verschillen tussen gezin en omgeving.

Ze worden wat onafhankelijker en gaan eigen gedrag en dat van anderen meer vanuit ethisch oogpunt beoordelen. Aanvankelijk worden spelregels en normen nog zeer star toegepast. In toenemende mate wordt gedrag echter beoordeeld op de bedoeling die er achter ligt.

Ontwikkelschets groep 5-6

Kinderen vertonen in deze periode over het algemeen een toenemende mate van emotionele stabiliteit en een redelijke dosis zelfvertrouwen.

Ze worden zich ervan bewust dat eigenschappen en vaardigheden niet vastliggen, maar zich ontwikkelen onder invloed van leeftijd, oefening en sociale omgeving.

Ze richten zich in het algemeen steeds sterker op leeftijd- en seksegenoten (identificatie) en zijn ook steeds beter in staat zich in te leven in de ander en daarmee rekening te houden.

Het verwerven van een plaats en van status binnen de groep geeft nogal eens nabootsing van gedrag van de meest actieve of dominante groepsleden te zien. Soms ontstaat de neiging stoer te doen of indruk te maken (verhoogd veiligheidsrisico).

Ze vertonen een toenemende mate van onafhankelijkheid, laten steeds meer een eigen mening horen en claimen meer eigen verantwoordelijkheid. Dit gaat vaak gepaard met een

grotere gevoeligheid voor ethische consequenties van gedrag en een grotere interesse voor achterliggende bedoelingen en opvattingen (veel waarom - vragen). Daarnaast laten ze in toenemende mate zien wat in de eigen etnische groep waardevol/nastrevenswaardig gevonden wordt. Door de confrontatie met de 'eisen' van de Nederlandse samenleving kan de situatie optreden van niet goed kunnen kiezen tussen twee culturen.

Onder invloed van ouders, leerkrachten, vrienden en media nemen in deze periode ook de vooroordelen toe. Dit is vaak sterker bij kinderen met een autoritaire persoonlijkheid en met een etnische identiteit waarin de eigen groep als dominant wordt beschouwd.

Ontwikkelschets groep 7-8

In het algemeen zien we in deze periode de behoefte aan zelfstandigheid, privacy, een eigen mening en eigen verantwoordelijkheid sterk toenemen. Kinderen worden vaak als oudsten aangesproken: medeverantwoordelijkheid voor jongere kinderen, corveewerkzaamheden.

De toegenomen zelfstandigheid uit zich vaak in een kritische houding tegenover voorschriften en gedragingen van opvoeders en andere volwassenen. Daarnaast is er een toenemende behoefte aan conformering aan leeftijdgenoten. Normen en gewoonten van de leeftijdsgroep worden hierdoor belangrijker.

Voor allochtone kinderen geldt daarnaast een sterker wordend bewustzijn van de etnische elementen in de eigen identiteit. Verder doet ook de puberteit langzamerhand zijn intrede. Doordat sommige kinderen enkele jaren eerder of later de puberteit binnenstappen, bestaan er grote onderlinge verschillen. De heroriëntatie op andere waarden en normen, wijzigingen in de omgang met leeftijdgenoten, toegenomen verantwoordelijkheid en veranderingen op het hormonale vlak zorgen vaak tijdelijk voor een zekere emotionele instabiliteit en verminderd zelfvertrouwen.

Hierdoor is extra aandacht gewenst voor het zelfbeeld en het omgaan met gevoelens die voortkomen uit: lichamelijke veranderingen (beugel, borstontwikkeling, menstruatie), de relatie met leeftijdgenoten (voor paal staan, erbij willen horen, stoer gedrag, rolpatronen) en de toenemende druk van ouders en de confrontatie met eigen mogelijkheden en beperkingen (CITO-toets, schoolkeuze).

Zowel de gesignaleerde kansen als de risico's zijn indicaties voor de wenselijkheid om de betreffende aspecten een plaats te geven in ons onderwijsprogramma.

De ontwikkelschetsen zijn in feite profielschetsen van het gemiddelde van een bepaalde leeftijdsgroep. Daardoor is de gebruikswaarde beperkt. In de praktijk vragen deze profielschetsen om nadere invulling en differentiatie, omdat kinderen nu eenmaal grote verschillen vertonen: rijping, leeftijd, milieu. Naarmate de kinderen ouder worden, zien we deze verschillen vaak toenemen.

Wij richten ons binnen de sociale en -emotionele ontwikkeling van onze kinderen op:

- Zelfvertrouwen
Bevorderen van het zelfvertrouwen en de sociale weerbaarheid (zelfbeeld, zelfbewuste houding).
- Gevoelens, wensen en opvattingen
Leren omgaan met gevoelens, wensen en opvattingen van jezelf en anderen (positieve en negatieve gevoelens, seksuele gevoelens, rolname en rolgedrag, vooroordelen en discriminatie).
- Sociale vaardigheden en relaties
Ontwikkelen van sociale vaardigheden (samenwerken, omgaan met conflicten) en relaties (vriendschap, verliefdheid, liefde).

Ten aanzien van het **zelfvertrouwen** richten we ons bij de verschillende leeftijdsgroepen op de volgende indeling:

4 - 6 jaar Ontdekken dat iedereen uniek is.

- Hoe zie je eruit? Hoe weten anderen dat jij het bent? Waaraan herken je anderen? Waarin lijk je op anderen, of juist niet? Wat is speciaal aan jou en anderen? Wat is gelijk? Waar hou je van? En anderen? Wat vind je leuk of fijn? Wat zijn je hobby's? Van wie hou je of wie vind je aardig? Wie zijn je vriendjes? Waarom vind je iemand eigenlijk aardig? Wat vinden anderen aardig aan jou?

6 - 8 jaar Ontdekken de eigen mogelijkheden, kenmerken, wensen, gevoelens, beperkingen en voorkeuren.

- Hoe weten anderen dat jij het bent? Waaraan kunnen ze je herkennen? Waarin lijk je op anderen, of juist niet? Wat is er speciaal aan jou en anderen? Wat is hetzelfde? Hoe voelt het dat je anders bent dan anderen? Waarin lijken mensen op elkaar? Wat vind je fijn, waaraan heb je een hekel? Wat zijn je hobby's? Wat kun je al? Wat kun je (nog) niet, maar wil je wel graag? Hoe kun je dat bereiken?
- Wat mag je (nog) niet, maar wil je wel? Hoe kan dat veranderen?
- Van wie houd je of wie vind je aardig? Waarom vind je iemand aardig? Wat vinden anderen aardig aan jou?

8 - 10 jaar Ontdekken dat veel eigenschappen en vaardigheden niet vastliggen, maar ontwikkeld kunnen worden en ontwikkelen een zelfbewuste houding.

- Hoe ben je veranderd sinds je een baby en peuter was? Waardoor ontstaan die veranderingen? Wat kun je nu wel, wat je eerder niet kon? Hoe voelt het als je iets gedaan hebt wat nieuw voor je was of heel moeilijk?
- Hoe kun je gevoelens van verlegenheid en onzekerheid steeds meer de baas worden?
- Kun je op een zelfbewuste manier verzoeken doen en weigeren, complimenten geven en aannemen, kritiek geven en ontvangen?

10 - 12 jaar Ontdekken dat veel eigenschappen en vaardigheden niet vastliggen, maar ontwikkeld kunnen worden en ontwikkelen een zelfbewuste houding.

- Wat vind je van de veranderingen die er in en aan jouw lichaam en dat van anderen optreden? Verlopen die veranderingen bij jou hetzelfde of anders dan bij je vrienden?
- Wie en wat is belangrijk voor je? Waar ben je goed in? Waar maak je je zorgen over? Wat zijn je toekomstverwachtingen? Maak je je zorgen over je toekomst? Wat kun je daaraan veranderen?
- Kun je op een zelfbewuste manier verzoeken doen en weigeren, complimenten geven en aannemen, kritiek geven en ontvangen? Waar ben je al verantwoordelijk voor? Wat vind je daarvan?

Ten aanzien van **gevoelens, wensen en opvattingen** staan we bij de verschillende leeftijdsgroepen stil bij

4 - 6 jaar

- Gaan bewust om met gevoelens, wensen en opvattingen en kunnen deze voor anderen begrijpelijk uiten.
- Staan open voor gevoelens, wensen en opvattingen van anderen.
- Ontdekken dat er verschillen in opvattingen bestaan.
- Zien in dat thuis, op school en op straat verschillende regels nodig zijn.

Wat maakt je blij of verdrietig? Wat doe je als je geplaagd wordt? Hoe voel je je als iemand dood gaat? Wat kun je doen om je weer beter te voelen? Waarom wordt je wel eens boos? Wanneer ben je flink en durf je wel en wanneer ben je bang? Wie kan je dan helpen? Wat doe je als je je alleen voelt? Wat doe je als niemand je aardig vindt? Wat doe je als je geen vriend(innet)je hebt? Hoe kun je vriend(innet)jes maken?

Wat vind jij mooi/lelijk, fijn/vervelend, lekker/vies, gewoon/raar, goed/slecht? En wat vinden anderen? Welke regels gelden er thuis, op school, op straat? Welke verschillen zijn er en wat is de zin van die regels?

6 - 8 jaar

- Gaan bewust om met gevoelens, wensen en opvattingen en kunnen deze voor anderen begrijpelijk uiten.
- Staan open voor gevoelens, wensen en opvattingen van anderen.
- Kunnen zich inleven in gevoelens, wensen en opvattingen van anderen.
- Zien in dat regels door mensen zijn bedacht en ook door mensen kunnen worden veranderd of afgeschaft.

Wanneer was je boos, verdrietig of juist blij? Wanneer was je verlegen of onhandig? Wanneer ben je flink en durf je iets wel en wanneer juist niet?

Hoe kun je weten hoe iemand zich voelt? Hoe weten anderen hoe jij je voelt? Waaraan kun je dat zien of horen? Hoe kun je dat vragen? Hoe kun je iemand blij of juist boos maken?

Wat vind jij mooi/lelijk, fijn/vervelend, lekker/vies, gewoon/raar, goed/slecht? Hoe kun je te weten komen wat anderen vinden? Wat wil je wel of niet en waarom? Hoe kun je weten wat anderen willen? Welke regels ken je? Door wie zijn die regels bedacht en waarom? Worden regels wel eens veranderd of afgeschaft en waarom?

8 - 10 jaar

- Gaan bewust om met gevoelens, wensen en opvattingen en kunnen deze voor anderen begrijpelijk uiten.
- Kunnen zich inleven in gevoelens, wensen en opvattingen van anderen.
- Houden rekening met de ander en staan open voor de opvattingen van anderen.
- Onderkennen vooroordelen en discriminatie.
- Ontdekken de relatie tussen rol en verwachtingspatroon en de wijzigingen in beide onder invloed van tijd en (sub)cultuur.

Hoe voel je je als je iemand verliest die veel voor je betekent (door verhuizing, dood, ruzie en dergelijke)? Wie kan je helpen? Wat kun je doen om dat verdriet beter aan te kunnen? Wie kun je in vertrouwen nemen als je een vervelend geheim hebt, ergens heel erg bang voor bent of als iemand je pijn probeert te doen?

Hoe kun je rekening houden met anderen? Wat kun je doen als je jaloers bent? Hoe kun je gevoelens, wensen en opvattingen uiten? Helpt het als je je gevoelens, wensen en opvattingen uit? Wanneer voel je je verlegen, onzeker, eenzaam, in de steek gelaten? Wat kun je daar aan doen? Hoe kun je anderen helpen die daar last van hebben?

Hoe denk je over mensen die anders zijn dan jij of die je niet goed kent? Hoe anders zijn ze en waarin zijn ze gelijk? Wordt het beeld dat je van anderen hebt soms ook bepaald door vooroordelen en hoe ontstaan die? Hoe kun je dat beeld eerlijker maken?

Gedraag je je hetzelfde tegenover je vader, moeder, juf, meester, broer, zus, vriend, bakker, enzovoort? Hoe komt dat en wat vind je daarvan? Gedragen meisjes zich in bepaalde situaties anders dan jongens? Wat vind je daarvan? Is het nu anders dan vroeger? Is het overall zo?

10 - 12 jaar

- Gaan bewust om met gevoelens, wensen en opvattingen en kunnen deze voor anderen begrijpelijk uiten.
- Houden rekening met de ander en staan open voor de opvattingen van anderen.
- Houden rekening met verschillen en overeenkomsten tussen etnische groepen.
- Noemen uitingvormen van discriminatie en weten waardoor discriminatie kan ontstaan.
- Zien in hoe sekse-rollen ontstaan en worden aangeleerd.

Wanneer voel je je goed, sterk, vol zelfvertrouwen, humeurig, onzeker, verliefd, (on)aantrekkelijk, verlegen? Wat kun je doen om jezelf te helpen? Hoe kun je anderen helpen? Wie kun je om hulp vragen als je met problemen rondloopt? Hoe kun je rekening houden met anderen? Hoe kun je vriendschappen in stand houden en versterken? Wat kun je doen als je je buitengesloten voelt? Zijn je houding en je gevoelens ten opzichte van meisjes of jongens aan het veranderen? Hoe komt dat? Hoe kun je andere mensen leren kennen en begrijpen? Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen mensen uit verschillende etnische groepen? Hoe kun je daarmee rekening houden? Kun je voorbeelden geven van discriminatie en hoe zou dat ontstaan kunnen zijn? Hoe komt het dat meisjes/vrouwen zich in bepaalde situaties anders gedragen dan jongens/mannen?

Betreffende **sociale vaardigheden en relaties** werken we bij de verschillende leeftijdsgroepen aan

4 - 6 jaar

- Zien in hoe conflictsituaties in de eigen omgeving ontstaan en welke oplossingen mogelijk zijn.
- Ervaren dat mensen in een groep van elkaar afhankelijk zijn en elkaar nodig hebben.
- Kennen verschillende leefvormen.

Heb je wel eens ruzie? Waarom? Wat voel je of denk je dan? Hoe kun je zo'n ruzie weer goed maken? Wat voel je en doe je als je ziet dat anderen ruzie maken?

Hoe kun je samenwerken? Wat moet je dan afspreken? Waarom heb je elkaar nodig? Kun je opkomen voor jezelf?

6 - 8 jaar

- Zien in hoe conflictsituaties in de eigen omgeving ontstaan en welke oplossingen mogelijk zijn.
- Zien in dat conflicten veroorzaakt worden door tegenstellingen in belangen, opvattingen en gevoelens.
- Ontdekken dat iedereen deel uitmaakt van verschillende groepen waarin verschillende rollen worden vervuld.

Heb je wel eens ruzie en waarom? Waar gaan ruzies over? Hoe kun je zo'n ruzie oplossen? Is ruzie ook wel eens ergens goed voor? Kun je ruzie voorkomen en hoe?

Pest je wel eens en waarom? Word je wel eens gepest en waarom? Hoe voel je je als je gepest wordt. Wat doe je als je ziet dat er gepest wordt? Waar hoor je bij?

Hoe gedraag je je in verschillende situaties?

8 - 10 jaar

- Kunnen omgaan met conflictsituaties in de eigen omgeving door voor alle partijen passende oplossingen te vinden.

- Kunnen samenwerken in een groep.

Hoe kun je meningsverschillen en belangentegenstellingen oplossen op een voor alle partijen aanvaardbare manier? Hoe kun je conflictsituaties oplossen die zijn ontstaan door negatieve gevoelens (jaloezie, afkeer, enzovoort)?

Kun je bij het samenwerken in een groep taken verdelen en uitvoeren, afspraken maken en nakomen, hulp vragen en accepteren?

10 - 12 jaar

- Kunnen omgaan met conflictsituaties in de eigen omgeving door voor alle partijen passende oplossingen te vinden.
- Kunnen samenwerken in een groep.
- Geven van de diverse leefeenheden kenmerken, overeenkomsten en verschillen aan.

Kun je conflictsituaties in je eigen omgeving oplossen op een voor alle partijen aanvaardbare manier? Kun je bij het uitvoeren van taken in een groep plannen maken en de uitvoering organiseren? Welke leefeenheden ken je? Wat zijn daarvan de kenmerken en in welk opzicht lijken ze op elkaar of zijn ze verschillend?

Meer specifieke informatie krijgen we door de achtergronden van ieder kind te leren kennen. En door de ontwikkeling van de kinderen op dit terrein goed te volgen gebruikmakend van ons onlangs in gebruik genomen leerlingvolgsysteem "OPSEO".

Bij het stimuleren van kinderen gaat het altijd om een mix van geplande aandacht (in lessen), incidentele aandacht (inschieten op actuele situaties) en aandacht voor factoren in de omgeving die het sociaal-emotioneel functioneren van kinderen bevorderen, zoals:

- Het sociaal-emotioneel klimaat;
- Het voorbeeld dat de collega's geven;
- De wijze waarop in de inrichting van de school(omgeving) en in de organisatie van het schoolprogramma de kinderen worden gestimuleerd tot zelfstandig en sociaal gedrag;
- De kwaliteit van de communicatie tussen school en ouders/verzorgers.

Als leerkracht zet je een stempel op het doen en laten van kinderen. Je beïnvloedt de groepssfeer, je oefent invloed uit op het zelfbeeld en zelfvertrouwen van kinderen.

De hoeveelheid en de soort aandacht die je aan een bepaald kind geeft, bepaalt mede diens sociale positie in de groep. Veel en positief gekleurde aandacht geeft kinderen een sterkere positie ten opzichte van groepsgenoten. Kinderen zien in hun leerkracht vaak een voorbeeld dat ze willen navolgen: 'Onze juf zegt...'. Kinderen kunnen hun leerkracht ook ervaren als iemand aan wie ze schoolvrees en slapeloze nachten te danken hebben. De vraag of kinderen zich identificeren met een leerkracht is sterk afhankelijk van de ervaren afstand tussen het gedrag van de leerkracht en wat thuis gebruikelijk is.

De meeste invloed heeft je gedragsgemiddelde in de klas: de manier waarop je je gewoonlijk in de klas gedraagt. Uitschieters, zowel in positieve als in negatieve zin, zijn in dit verband niet zo interessant, omdat ze relatief weinig voorkomen. Een voor de hand liggende vraag is dan: met welk gedragsgemiddelde kun je als leerkracht een positieve invloed uitoefenen op de sociaal-emotionele gesteldheid en ontwikkeling van kinderen? In ieder geval willen we ieder kind met respect benaderen. Onze missie luidt ook immers: in onderlinge afstemming en in wederzijds respect elke dag daadkrachtig en slagvaardig aan het werk, blijvend op zoek naar het beste van en voor ieder kind

Door kinderen met hetzelfde respect te behandelen als waarmee jezelf behandeld wil worden, laat je voortdurend zien, hoe naar jouw idee mensen met elkaar om moeten gaan.

Je voorbeeldgedrag zal zijn uitwerking op kinderen niet missen.

Om misverstanden te voorkomen: kinderen met respect tegemoet treden, is niet hetzelfde als ze op een voetstuk plaatsen en alles maar goed vinden wat ze uitspoken. Het betekent wel dat we kinderen niet proberen op hun plaats te zetten met kleinerende of onnodig kwetsende opmerkingen. Het betekent ook: kinderen niet bij voorbaat wantrouwen, flauwe grapjes maken over hun uiterlijk, ze continu onderschatten of pret hebben om de fouten die ze maken.

We moeten ons hierbij wel realiseren dat respect in verschillende culturen anders vorm krijgt. Respect is soms sterk gebaseerd op leeftijd en hiërarchie. Zo kan een Marokkaans meisje haar ogen neerslaan wanneer meester haar aanspreekt, terwijl een ander kind uit respect meester juist in de ogen kijkt.

Omkeerbaar gedrag

Je gedraagt je respectvol als de ander in principe hetzelfde tegen je kan zeggen en ook op dezelfde manier als jezelf deed.

Serieus nemen

Respect tonen is ook: iemand serieus nemen. Naar kinderen toe betekent dit: echt op hun vragen en opmerkingen ingaan, ze niet uitlachen of ze op zogenaamde grapjes trakteren, vertrouwen in ze tonen zonder hun mogelijkheden te overschatten.

Passend onderwijs en gedrag

Het hart van gericht handelen vormt het Groepsplan gedrag.

Opbouw

Groepsplan gedrag behandelt de preventie van probleemgedrag in drie delen. In elk deel staat een invulinstructie voor het Groepsplan gedrag. De driedeling is:

- Preventie 1: Plannen voor iedereen.
- Preventie 2: Plannen voor sommigen.
- Preventie 3: Plannen voor enkelen.

Preventie 1: Plannen voor iedereen

Het eerste deel van het Groepsplan gedrag geldt voor alle leerlingen in de klas. Wat is het doel daarvan? Het creëren van een omgeving die probleemgedrag voorkomt, sociaal-emotioneel leren stimuleert en voorwaarden schept om tot presteren te komen.

Het voorkomen van probleemgedrag vraagt om goed klassenmanagement.

Klassenmanagement verdelen we in vier categorieën, die verder uitgewerkt worden:

- De leerkracht.
- De omgeving.
- Het onderwijs.
- De groep.

De leerkracht ; Wat kenmerkt een goede leerkracht?

- Relatie. Vertrouw je leerlingen en behandel ze met respect.
- Zekerheid. Sta met zelfvertrouwen en overwicht voor de groep.
- Consequentheid. Zeg wat je doet en doe wat je zegt.
- Duidelijkheid. Wees concreet en specifiek met weinig woorden.
- Reactie op gedrag. Reageer proactief op probleemgedrag. Dat wil zeggen: neem maatregelen die voorkomen dat het ongewenste gedrag ontstaat.
- Reflectie. Reflecteer over je ideeën, overtuigingen en ervaringen.
- Verwachtingen. Maak duidelijk wat je wilt horen en zien van de leerlingen.

De omgeving

Leerlingen brengen veel tijd door in het klaslokaal. Het is belangrijk dat leerlingen zich thuis voelen in een lokaal. Op kindcentrum Kleurrijk zorgen wij voor een sfeervolle klas, die uitnodigt tot leren en interactie. Hierbij zorgen wij ook voor voldoende licht, ventilatie en groene planten.

Verder is het belangrijk dat het lokaal overzichtelijk is, dat de computers zo min mogelijk in het blikveld van de leerlingen staan en dat het bureau van de leerkracht netjes is.

Het onderwijs

Als het onderwijs niet is afgestemd om de behoeften van de leerlingen, dan kan je gedragsproblemen in de hand werken. Wat werkt ij ons op kindcentrum Kleurrijk goed?

- Het Activerende Directe Instructiemodel is enorm effectief.
- We maken gebruik van coöperatieve werkvormen.
- We zorgen voor effectieve leertijd, elimineren tijdverspillers en regelen efficiënte leswisselingen.
- We geven feedback op het leren, de motivatie en het sociaal-emotioneel functioneren. Het gaat niet perse om de hoeveelheid, maar om de kwaliteit.
- We zijn in onze taal en gedrag duidelijk en voorspelbaar.
- We werken met groeps- en gedragsafspraken. Deze gedragsafspraken zetten we op elk moment van de dag in. Het doel is om het leerlinggedrag te optimaliseren

Je hebt klassen en je hebt groepen. Een klas is een verzameling individuen die weinig band hebben met elkaar. Hoe maken wij nu van iedere klas een positieve, hechte groep? Dat kan door goed in te spelen op de fasen van de groepsvorming. Deze fasen zijn:

- Forming. Dit is de fase van kennismaken en oriënteren.
- Storming. In deze fase strijden de kinderen om invloed en een leiderspositie.
- Norming. In deze fase ontstaan gezamenlijke normen over wat wel en niet gewenst is.
- Performing. Dit is een langere periode van rust en samenwerking.
- Adjourning. De groep bereidt zich voor op het uit elkaar gaan.

Belangrijk om te weten: de storming kan al op de eerste schooldag beginnen. Als de leerkracht daar niet op bedacht is of niet goed orde houdt, kunnen één of meerdere leerlingen zich als leiders van de klas gaan profileren. Dan is het niet de leerkracht die de normen stelt, maar deze leiders bepalen het. Als de klas deze normen overneemt en de performing start, kan de leerkracht daar weinig invloed meer op uitoefenen. De klas krijgt het stempel 'moeilijke klas'.

Daarom vinden wij het belangrijk om tijdens de forming al strak de touwtjes in handen te houden en de regels te presenteren. Eigenlijk draai je als leerkracht de storming en norming om.

Elke fase van groepsvorming heeft specifieke kenmerken. Hieruit kun je onderwijsbehoeften afleiden. Ook is het goed om de groepsactiviteiten af te stemmen op de fase van groepsvorming.

Sociaal-emotioneel leren (SEL)

Sociaal-emotioneel leren is het ontwikkelingsproces waardoor je levensvaardigheden verwerft met betrekking tot jezelf, je vriendschappen en je werk. Er zijn vijf groepen competenties, die structurele aandacht verdienen:

- Self-awareness. Het besef van jezelf, je gevoelens, waarden en kracht.
- Self-management. Impulscontrole, omgaan met heftige emoties en doelgericht gedrag.
- Social awareness. Het besef van de ander, empathie, sociale cues goed interpreteren.
- Relationship skills. Relaties aangaan, sociale druk weerstaan en conflicten oplossen.
- Responsible decision making. Weloverwogen kiezen en verantwoordelijkheid nemen.

Metten van voortgang

Als je systematisch en planmatig werkt aan sociaal-emotioneel leren, moet je ook nagaan of het effect heeft. Dit doen we

- door observatie.
- door het sociogram.
- door ons leerlingvolgsysteem voor het gedrag.
- Door ons tweejarig vragenlijstonderzoek.

Preventieniveau 2: Plannen voor sommigen

Dit deel van het groepsplan is gericht op sommige leerlingen. Het is bedoeld voor de circa zeven tot tien procent van de leerlingen waarbij een preventieve aanpak niet afdoende helpt. Ze profiteren wel van de maatregelen voor de hele klas, maar het is niet genoeg. De ondersteuning op dit niveau valt onder de basisondersteuning.

Na het verzamelen van informatie volgt het plannen en uitvoeren van een interventie. In Groepsplan gedrag staan mogelijk de volgende interventies uitgewerkt:

- Impulscontrole.
- Specifiek preventieprogramma voor sociaal-emotioneel leren.
- Emotieaanpak.
- Gedragscontract / afspraken.

Interventies

Interventies op dit preventieniveau moeten voldoen aan de volgende kenmerken:

- De interventie moet continu beschikbaar zijn in de school.

- De interventie moet snel en eenvoudig toegankelijk zijn.
- De interventie vereist minimale tijd en inzet van de leraar.
- De benodigde leerkrachtvaardigheden zijn hanteerbaar aanwezig.
- De interventies vragen weinig aanpassing.

Strategieën voor de leerkracht

Niet alleen de gedragsinterventies zijn belangrijk, maar ook het denken en het handelen van de leerkracht. Volgende strategieën staan voor iedere leerkracht ter beschikking:

- Omgaan met verstoringen. Bijvoorbeeld leerlingen die niet-taakgericht gedrag vertonen, leerlingen die de grens op zoeken, leerlingen die zich niet aan de regels houden en leerlingen die geen respect tonen.
- Het negeren van gedrag.
- Straf (passend bij (on)gewenst gedrag)
- Time-out.
- Reflectie.

Preventieniveau 3: Plannen voor enkelen

Dit deel van het groepsplan is gericht op enkele leerlingen. Het is bedoeld voor de circa drie tot vijf procent van de leerlingen bij wie een de andere strategieën niet voldoende helpen. Hierbij gaat het om ernstige gedragsproblemen en agressie. Deze leerlingen hebben vaak ook problemen met de executieve functies, zoals het werkgeheugen, de impulscontrole en de flexibiliteit. De ondersteuning op preventieniveau 3 valt niet meer onder de basisondersteuning, maar deze leerlingen komen in aanmerking voor extra ondersteuning.

Gedragsfunctieanalyse

Om te kijken waarom de leerling het gedrag laat zien, gaan we de functie van vertoond gedrag nader analyseren. Hierbij verzamelen wij informatie over situaties en gebeurtenissen, die probleemgedrag veroorzaken en in stand houden. We richten ons hierbij op vier functies die gedrag kan hebben:

- Verovering: De leerling wil een voorwerp krijgen of een activiteit uitvoeren.
- Behoeftte aan zintuiglijke input: Het gedrag vult onrust of leegte op.
- Aandacht: De leerling wil graag aandacht van anderen.
- Ontsnapping: De leerling wil onder een activiteit of situatie uitkomen.

Escalatie van gedrag

Ineens gaat het mis... Het gedrag loopt uit de hand, de situatie escaleert. Voor je gevoel komt het uit de lucht vallen. Aan de hand van de cyclus van acting-out kun je escalierend gedrag vroeg herkennen en tijdig ingrijpen. Escalierend gedrag verloopt volgens de fasen: basisrust, trigger, agitatie, versnelling, uitbarsting, de-escalatie en tenslotte herstel.

Interventies

Op dit niveau kunnen we de volgende interventies inzetten:

- Programmatische interventies voor externaliserend gedrag welke in afstemming met gedragsspecialist vanuit trajectoverleg uitvoering krijgt
- Gerichte afspraken met ouders over gewenst gedrag en hoe hier mee om te gaan
- Minitraining Probleem-oplossen.
- Psycho-educatie.
- Medicatie.
- Sport / hobby's / vrijetijdsbesteding

Strategieën voor de leerkracht

Op dit preventieniveau spreken we over de volgende strategieën:

- Kennis verwerven.
- Inzetten op een persoonlijke relatie.
- Reageren op grensoverschrijdend gedrag.
- Conflicthantering. Hierbij is onderscheid tussen vier stijlen: vermijden, forceren, toegeven of confronteren.
- Straf en beloning.
- Correctieve instructie.
- Positieve herstructurering.
- Ontmijnen.
- Vermijden van schaamtevolle situaties.

Moeilijk gedrag

Op school komen we gedragsproblemen tegen wanneer kinderen de geldende normen en regels overschrijden. Hoe vaker dat gebeurt, hoe langer dat duurt en hoe meer last of schade de omgeving daarvan heeft, hoe ernstiger we het probleem vinden. Wanneer kinderen gedrag vertonen dat haaks staat op onze manier van omgaan met elkaar, dan treden we corrigerend, sturend op. We ondersteunen kinderen bij het laten zien van positief gedrag.

Hoewel kinderen erop mogen vertrouwen dat we moeilijke situaties samen bespreken en zoeken naar manieren om het anders aan te pakken, streven we ernaar ze vóór te zijn.

We reageren op een kind dat in de klas onrustig dreigt te worden en behoefte lijkt te hebben aan beweging. Bewegen, korte opdrachtjes, de mogelijkheid om even van de plaats te lopen, kan dan een goede ondersteuning zijn. Samen met ouders bespreken we hoe het kind het best begeleid kan worden.

Grensoverschrijdend gedrag

Daar waar grensoverschrijdend gedrag wordt opgemerkt en corrigerend optreden weinig effect heeft, zal dit consequenties hebben. Ook hier zijn we duidelijk over. Goed gedrag zal in zijn algemeenheid beloond worden en norm overschrijdend gedrag wordt bestraft.

Als we in het uiterste geval tot straffen moeten overgaan, dan zorgen we ervoor dat de correctie daarop 'proportioneel' is. Ook is de tijd die ligt tussen het ongewenste gedrag en de straf zo kort mogelijk. De soort berisping moet 'passen' bij het kind.

Overigens stellen we het kind altijd in de gelegenheid het ongewenste gedrag 'goed te maken'. Waar nodig zullen we het kind hierbij helpen.

Als team zijn we informeel én gepland met elkaar in gesprek over de wijze waarop wij naar kinderen reageren. Het succes van het werk op onze school valt of staat met een veilig en uitnodigend pedagogisch klimaat .

We hebben uitgebreide afspraken (w.o. diverse protocollen) ten aanzien veiligheid, pesten en plagen, maar, belangrijker: we gaan uit van positief en gewenst gedrag. Het is belangrijk dat kinderen met plezier naar school gaan en dat alle kinderen tot hun recht komen. Dit geldt ook voor alle medewerkers. Wij proberen dit te bereiken door regels te stellen. Bewustwording van je eigen handelen en de gevolgen daarvan is een onderwerp dat in de klassen steeds vaker terugkomt. (zie schoolsite).

Binnen ons schoolondernemingsplan en zeer expliciet beschreven binnen de binnen schools uitgegeven syllabus pedagogisch handelen beschrijven we vrij uitgebreid hoe we kijken naar aantrekkelijk onderwijs en in al ons handelen vormgeven. Kort geschetst werken we vanuit volgende aandachtsgebieden:

- Aansluiten op belevingswereld van leerlingen.
- Differentiëren in onderwijsbehoefte van leerlingen.
- Uitgaan van vaardigheden van leerlingen.
- Onderwijs op maat.
- Binnen- en buitenschools leren
- Eigenaarschap en zelfverantwoordelijk leerproces
- Betrekken en motiveren leerlingen bij hun eigen leerproces.
- Stimuleren van de nieuwsgierigheid van leerlingen.
- Reflectie met leerlingen.
- Betrekken ouders leerproces en reflectie met ouders.

Welke opvoederattitude is dan nu nodig op kindcentrum Kleurrijk?

Binnen verschillende documenten zijn ogenschijnlijk tegengestelde, aanvullende maar ook zeer karakteristieke opvoederattituden geschetst. Tevens hebben we door informatie van de acht eigenschappen van leiderschap geduid dat opvoeden vooral communicatie over en weer is. Welke houding nu het beste is en bij ons en de kinderen past luidt als

uitdaging/oproep aan ieder lid van ons team. Onze eigen instelling omvat in ieder geval het volgende:

- A. we moeten interactiegericht zijn; in o.a. je observatie moet je gericht zijn op het gedrag van het kind, maar ook op je eigen gedrag welk binnen je eigen overwegingen, maar juist in overleg met je maatje, bouwbespreking, groepsbesprekingen, Popontwikkeling en/of individuele afstemmingsgesprekken over en met het individuele kind de aandacht mag/moet hebben.
- B. we moeten belevingsgericht zijn; in je handelen met kinderen moet je sterk op de belevingen van het kind zijn gericht. Met de geziene belevingen moet en kun je, zoals geschreven, wat doen. Hetzelfde geldt voor je eigen beleving
- C. we moeten gedragsgericht zijn; je moet uiteraard ook op gedragingen gericht zijn, op gewenst en ongewenste gedragingen. Je moet erop gericht zijn om deze concreet en helder te formuleren. Je moet erg duidelijk zijn naar kinderen toe.
- D. we moeten situatiegericht zijn; gedrag vindt altijd plaats in situaties. Situaties zijn variërend en soms erg complex en onoverzichtelijk (er zitten immers wel 25 tot 30 kinderen in je groep) waarbij je toch maar even op de concrete situatie gericht moet zijn/blijven (bijvoorbeeld op het geven van een lesopdracht met verlengde instructie). De samenstellende factoren van de situatie moet je goed (over)zien en bijtijds beïnvloeden.

In ieder geval stellen wij dat opvoeden een “kunnen” en een “kunde” is. Je moet kunnen omgaan met kinderen. Je moet ze kunnen vormen, beïnvloeden, veranderen, laten groeien. Behalve je hierop in te stellen is er bekwaamheid nodig. Een bekwaamheid die leidt tot een relatie opbouwen, orde handhaven, geweten vormen, conflicten hanteren, etc.

Het fundament van elke (opvoeding)situatie is de relatie tussen kind en opvoeder/leerkracht. Maar wat moet je doen om tot een relatie te komen? Een vraag die we graag van een antwoord voorzien. Deze vraag wordt, zo ervaar we dat immers, nog wel eens ontweken door te stellen dat je een relatie niet kunt opbouwen, maar dat je een relatie moet laten groeien en als in omgang met sommige kinderen of zelf een hele groep sprake is van geen of moeizame relatie wordt dit geduid als zijnde een feit waarmee je maar verder moet of in ieder geval het kind of de groep iets anders moet doen, anders blijft het maar een moeizaam doorzetten met lage verwachtingen, zonder de koe bij de horens te vatten.

Bij het stellen dat een relatie moet groeien wordt aangegeven dat er tussen leerkracht / opvoeder en kind factoren in het spel zijn waar de opvoeder geen zicht en greep op krijgt. We horen elkaar dan zeggen: “ Het klikt of het klikt niet! ; het is er of het is er niet!” Wij denk dat het hier veelal gaat om onbewuste factoren in houding en handelen van de opvoeder enerzijds en het kind anderzijds.

Inzet van collegiale coaching kan hierbij enorm verhelderend en ondersteunend werken. De opvoeder straalt iets uit (zendt non-verbale boodschappen) dat bij het kind positieve gevoelens oproept, dat bij het kind vertrouwen wekt waardoor het kind zich openstelt naar de opvoeder/leerkracht. Het “laten groeien” heeft ook te maken met tijd en geduld., met afwachten, met “niets doen”. “Groei” heeft tijd nodig! Laten groeien heeft echter niets met

laissez-faire te maken. Dit laatste is “laten verwilderen”, er groeit dan wel iets, maar niets goeds.

Laten groeien, kan pas wanneer en groeivoorwaarden gerealiseerd zijn. En dat betekent dat er een aantal dingen gedaan moeten worden. Noem dit maar opbouw, waarbij de opvoeder/leerkracht actief moet zijn. In onze onderwijssituatie kunnen we stellen dat kind en opvoeder in principe starten zonder relatie. Het kind wordt geplaatst bij de leerkracht in de groep die dat jaar gevormd is. Er is vanuit het kind gezien, en soms ook vanuit de leerkracht gezien geen keuze. Negatief uitgedrukt: kinderen en leerkracht(en) worden met elkaar opgescheept. Twee “vreemden” die samen iets moeten gaan doen. Bovendien zijn in de klas nog 25 tot 30 anderen aanvankelijk ook allen vreemden voor elkaar, waarbij kinderen elkaar vaak al langer kennen vanuit vorige groepen. Gecomplieerder kan het zijn als er in een nieuwe groep sprake is van duo-leerkrachten en/of langdurige inval aanwezig is. In de beginfase wordt met elkaar contact opgenomen en aan die contacten worden betekenissen gehecht waardoor uiteindelijk een betekenisvolle relatie ontstaat. Althans: dit is een ideale lijn. Het komt voor dat leerkracht en kind blijven steken in contacten of dat er schijnrelaties ontstaan. Er is dan fundamenteel iets fout in de opvoedingsrelatie. De opvoedingsrelatie is dan niet ontstaan of uitgehold tot een formele houding die eigenlijk alleen maar tot conflicten leidt.

In genoemd pedagogisch handboek hebben we beschreven wat in de houding van de opvoeder aanwezig moet zijn om met kinderen iets te kunnen. Hieronder benoemen we een aantal “technieken” die, als zij goed worden uitgevoerd, de noodzakelijke houding uitdrukken van waaruit de opvoeder “actief kan bouwen” aan een fijne opvoedingsrelatie en deze “kan laten groeien”.

Allereerst is eenduidig inhoud geven aan het woord relatie een start. In letterlijke zin betekent relatie: “verbondenheid met”. Er is sprake van binden, band, gebonden zijn aan. Het is iets wat je voelt, wat betekenis voor je heeft. Zonder betekenisvolle relaties is de mens niets! Om een verbondenheid te krijgen is mijn eerste advies het achterwege laten van benoemde autoritaire handelwijzen. Als we kijken naar de belevingen van het kind bij de autoritaire handelwijzen, niet aanvaard worden, dan is er maar één conclusie mogelijk: deze benadering veroorzaakt onlustgevoelens, welke vermijdingsreactie teweeg brengen. Het kind (de mens) zal dus binding, relatie gaan vermijden. Er ontstaat geen relatie, hoogstens een schijnrelatie of alleen maar onvermijdbare contacten.

We **laten dus het gebruik van:** bevelen, commanderen, waarschuwingen, moraliseren, preken, vermanen, beleren, oordelen, bekritisieren, beschuldigen, oneerlijk prijzen, schelden, beschaamd maken, interpreteren, het beter weten, geruststellen, ondervragen, je terugtrekken, probleem verleggen **achterwege!!! Wat is het toch mooi, misschien wel te mooi om waar te zijn, als je bovengenoemde technieken nooit zou hoeven toe te passen.**

Gebruik de taal van wederzijds begrip en respect. Het gaat erom dat de opvoeder/leerkracht zijn gevoelens en die van het kind aanvaardt: de volwassene moet op het kind reageren met een taal die niet waarde bepalend maar omschrijvend is. Dit versterkt het zelfvertrouwen van het kind, maakt het zelfstandig en voorkomt problemen in omgang en gedrag. Dit vraagt aan de opvoeder/leerkracht een bereidheid om aan zichzelf te werken; een moeilijk maar verrijkend proces. Op zoek naar een relatierijke en relatie bevorderend schoolklimaat.

Om het uiteindelijke doel, kinderen optimaal te laten ontwikkelen, houvast te geven schetsen wij, en lees dit als een kader, in het kort hoe de gezonde ontwikkeling van het kind / de mens zich kenmerkt; Kenmerken van een gezonde ontwikkeling zijn:

- De relatie tot het eigen zelf. Zichzelf onder ogen zien
- Weerstand tegen stress
- Autonomie/onafhankelijkheid; een realistische kijk op spanning tussen ik en omringende wereld en welke gedragingen hierin.
- Intermenselijke relaties; relaties aangaan en onderhouden.
- Nieuwsgierigheid, creativiteit en expressiviteit.
- Cognitieve en verbale vaardigheden.

Hierbij melden wij vier grondprincipes:

- A. Ieder individu is uniek. (laten we ervoor zorgen dat dit bewaard en gestimuleerd wordt. Wij kennen teveel mensen die als uniek exemplaar zijn geboren en gestorven zijn als kopie)
- B. Ontwikkeling is continuïteit van ervaringen (iedere ervaring is met elkaar verbonden)
- C. Er bestaan kritische ontwikkelingsfasen (kritisch t.a.v. kwetsbaarheid en ontwikkeling). Bijvoorbeeld spierstelsel en spiercoördinatie en verlangen om te bewegen laat het kind kruipen en lopen. Het kind is dan klaar tot letterlijk de volgende stap. Het niet goed beheersen van ontwikkelingsstappen kan later ernstig belemmeren)
- D. Ontwikkelingsproces brengt nieuwe motivatie voort; bijvoorbeeld moreel besef, seksueel besef enz.

Sociaal-emotioneel leerlingvolgsysteem

Wat betreft de sociale competenties maken we gebruik van een sociaal- emotioneel Leerlingvolgsysteem. Hierdoor komen kinderen die extra aandacht nodig hebben bij het aanleren en onderhouden van sociale vaardigheden snel en goed in beeld. Voor hen wordt er dan een vervolgtraject, afhankelijk van de problematiek, uitgestippeld. Zo kan het zijn dat een kind deel gaat nemen aan een SOVA training, een eigen handelingsplan in de klas krijgt of in het zorgteam besproken wordt. Bovendien zijn de leerkrachten Kindcentrum Kleurrijk goed in staat om de kinderen te observeren en zo vorderingen of terugvallen te constateren. In het sociaal leerlingvolgsysteem wordt gebruik gemaakt van de volgende instrumenten:

- Het tevredenheidsonderzoek van de School
- KIJK!
- ZIEN!

Aanpak leerlingtevredenheidsonderzoek

Om meer inzicht te krijgen in de tevredenheid van de leerlingen, heeft de School met WMK een vragenlijst ontwikkeld voor leerlingen. Hierbij komen onder andere de vakken, de leerkracht, de groep en de veiligheid aan bod. Het tevredenheidsonderzoek onder leerlingen sluit tekstueel en visueel perfect aan bij de belevingswereld van de doelgroep. De leerlingen

kunnen hun mening geven. De resultaten zijn schriftelijk verwerkt in een rapport en worden ondersteund door grafieken. Deze lijst wordt eens in de twee jaar afgenomen.

KIJK! (voor 3+ groep en kleuters)

De kinderen worden dagelijks geobserveerd tijdens met name betekenisvolle speelwerkmomenten. Er worden daarvan aantekening gemaakt in Parnassys. Twee keer per jaar registreert de leerkracht op basis van observaties de ontwikkeling van elk kind. Alle ontwikkelingsfasen zijn beschreven.

Op het individueel rapport kan de leerkracht de voortuitgang van het kind zien door het kind te vergelijken met zichzelf (eerdere registratie) en met wat van een kind van die leeftijd verwacht mag worden. In het groepsrapport wordt zichtbaar hoe de groep zich als geheel ontwikkelt en wat de effecten zijn van het onderwijsaanbod. De leerkracht ziet of bepaalde ontwikkelingsgebieden extra stimulans nodig hebben. Met het groepsoverzicht brengt de leerkracht de onderwijsbehoeften van ieder kind in beeld. Op basis van het groepsrapport en het groepsoverzicht kan de leerkracht het groepsplan opstellen, met gerichte activiteiten om de kinderen verder te brengen in hun ontwikkeling.

ZIEN! (voor kleuters / groepen 3 t/m 8)

ZIEN is een expertsysteem (inclusief leerlingvolgsysteem) waarmee leerkrachten de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen in de basisschoolleeftijd kunnen meten, volgen, begrijpen en ondersteunen. Het meten en volgen wordt gedaan met behulp van een vragenlijst. Dat is het meetinstrument. Op basis van de uitkomsten van de vragenlijst in ZIEN! krijgt de leerkracht inzicht in de zorgbehoefte van leerlingen.

ZIEN! brengt de voorwaardelijke factoren van sociale vaardigheden in kaart en sluit aan bij handelingsgericht werken, waarbij gerichte ondersteuning aan leerkrachten geboden wordt. Het begrippenkader van ZIEN! bestaat uit twee graadmeters (Welbevinden en Betrokkenheid) en vijf vaardigheden:

- -Sociaal Initiatief
- -Sociale Flexibiliteit
- -Sociale Autonomie
- -Impulsbeheersing
- -Inlevingsvermogen

De wijze waarop deze vaardigheden zich in een profiel van zeven dimensies verhouden, geeft als het ware een foto van het gedrag van het kind.

Methodes en overige werkwijzen ten behoeve van het pedagogisch klimaat.

Om invulling te geven aan de leerinhouden/activiteiten wordt er gebruik gemaakt van de volgende methodes en aanvullende activiteiten:

- Leefstijl
- Oefeningen uit grip op de groep.
- Kapstokregels
- Gouden dadenmuur
- Oplossingsstrategie bij het oplossen van ruzies
- Anti-Pestprotocol

Leefstijl

Op school wordt er gewerkt met gerichte onderdelen uit de methode Leefstijl. Deze methode leert kinderen sociale competenties aan en gaat uit van de volgende thema's:

Thema 1: De groep dat zijn wij! (over sfeer in de groep)

Thema 2: Praten en luisteren (over communicatie)

Thema 3: Ken je dat gevoel (over gevoelens)

Thema 4: Ik vertrouw op mij (over zelfvertrouwen)

Thema 5: Iedereen anders, allemaal gelijk (over diversiteit)

Thema 6: Lekker gezond (over gezondheidsvaardigheden)

Door het gebruik van de signaleringslijsten van ZIEN, wordt de methode doelgericht ingezet. Dit houdt in dat n.a.v. de analyse van ZIEN die thema's worden ingezet, die op dat moment het meest nodig zijn. De thema's worden dus niet in chronologische volgorde aangeboden. Wel kan er gestart worden met Thema 1.

Grip op de groep

Het boekje Grip op de groep geeft diverse oefeningen waarmee het mogelijk is om je groep richting een positieve groep te begeleiden. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de theorie van groepsdynamiek. De opdrachten geven leerkrachten handvatten om hen door alle fases (forming, storming, norming, performing) van de groepsdynamiek te begeleiden.

Kapstokregels:

Om kinderen basiswaarden bij te kunnen brengen is het belangrijk dat we zelf het goede voorbeeld geven. Op Kindcentrum Kleurrijk werkt een betrokken team dat eerlijkheid, oprechtheid, menslievendheid, openheid, rechtvaardigheid en respect hoog in het vaandel heeft staan en de kinderen, ouders en elkaar op grond van die basiswaarden behandelt. In de klassen wordt er tevens veel aandacht besteed aan deze basiswaarden. Ze worden met de kinderen besproken, aangeleerd en geëvalueerd. Dit gebeurt o.a. op basis van de methode Leefstijl en de drie kapstokregels die worden gehanteerd:

- Voor groot en klein zullen we aardig zijn!
- We zullen goed voor de spullen zorgen, dan zijn ze weer te gebruiken morgen!
- Eigenlijk is het heel gewoon: we zorgen voor gezond, veilig en schoon.

De kapstokregels vormen de leidraad voor alle andere regels en afspraken binnen de school. Deze kunnen per klas verschillen, maar komen altijd op hetzelfde neer. Ieder schooljaar stelt de groepsleerkracht met de leerlingen passende regels voor dat leerjaar op en zorgt ervoor dat deze zichtbaar opgehangen worden in de klas.

Bij ons op school geldt één belangrijke omgangsregel.

Onze basisregel is:

Ik zorg dat een ander

(ongevraagd)

geen last van mij heeft!

De volgende afspraken/regels helpen ons hierbij :

1. Iedereen is anders, ik respecteer dat.
2. Ik luister goed naar een ander.
3. Ik help een ander.
4. Ik behandel een ander zoals ikzelf ook behandeld wil worden.
5. Ik ga zorgvuldig om met de spullen van school en van anderen.
6. Ik ontvang (nieuwe) kinderen goed, iedereen is welkom op school.
7. Een ruzie kan iedereen wel eens overkomen, maar ik doe mijn best om een ruzie te voorkomen of uit te praten. Wanneer dit niet lukt vraag ik de juf of meester om me te helpen.
8. Als ik word gepest, praat ik er op school en thuis over. Ik hoef het niet geheim te houden!
9. Zie ik dat iemand gepest wordt, vertel ik het aan de leerkracht.

Gouden dadenmuur:

Wanneer leerlingen goed gedrag bij andere kinderen zien, mogen zij (of de leerkracht) dit noteren op een briefje. Deze “Goede Dadenbriefjes” worden op de kapstokregels in de klas geplakt. Een keer per maand wordt er door de klas een Gouden Daad gekozen. Deze Gouden Daden worden op de site van de school geplaatst, zodat goed gedrag gestimuleerd en beloond wordt met een plaatsing op de Gouden dadenmuur.

Oplossingsstrategie bij het oplossen van ruzies

Op Kindcentrum Kleurrijk is er veel aandacht voor het Pedagogisch Klimaat. Om ruzies op te lossen wordt er een eenduidige oplossingsstrategie door alle leerkrachten gehanteerd. Deze strategie is gebaseerd op de strategie afkomstig uit het GroepsDynamisch Onderwijs (GDO). Het oplossen van de problemen wordt, onder begeleiding van de leerkracht, bij de leerlingen gelegd. Op deze manier wordt leerlingen het juiste oplossingsgedrag aangeleerd. Bij lichamelijk geweld (schoppen, duwen, slaan), wordt een leerling op de time-out plek geplaatst. Dit om aan te geven dat lichamelijk geweld niet getolereerd wordt.

Wanneer een leerling zich herhaaldelijk ongewenst gedraagt, zal de groepsleerkracht dit bespreekbaar maken bij de ouders/ verzorgers van de leerling. Dit zal gebeuren middels een persoonlijk gesprek, waarin afspraken gemaakt worden. Wanneer de leerling zich alsnog niet aan deze afspraken houdt, wordt IB en directie ingeschakeld.

Anti-Pestprotocol

Op kindcentrum Kleurrijk wordt een anti-pestprotocol gehanteerd (zie schoolsite). In dit anti-pestprotocol staan afspraken over het voorkomen en omgaan met pesten binnen de school. Ook staan hierin maatregelen vermeld die genomen worden als kinderen elkaar niet met respect behandelen.

Veiligheidsprotocol

Op kindcentrum Kleurrijk zorgen we voor en handelen we in een veilige omgeving conform de bestaande afspraken die hiertoe opgenomen zijn in ons schoolveiligheidsplan. Wij streven ernaar een veilige en vertrouwde sfeer te creëren in school.

Protocol media en wijsheid

Sociale media zoals Twitter, Facebook, Instagram, WhatsApp, YouTube en LinkedIn bieden de mogelijkheid om te laten zien dat je trots bent op je school en kunnen een bijdrage leveren aan een positief imago van kindcentrum Kleurrijk. Van belang is te beseffen dat je met berichten op sociale media (onbewust) de goede naam van de school en betrokkenen ook kunt schaden. Om deze reden vragen wij om bewust met de sociale media om te gaan. Essentieel is dat, net als in communicatie in de normale wereld, wij als onderwijsinstelling en de gebruikers van sociale media de reguliere fatsoensnormen in acht blijven nemen en de nieuwe mogelijkheden met een positieve instelling benaderen.

Kindcentrum Kleurrijk vertrouwt erop dat alle medewerkers, leerlingen, ouders/verzorgers en andere betrokkenen verantwoord om zullen gaan met sociale media en heeft dit protocol opgezet om een ieder die bij kindcentrum Kleurrijk betrokken is of zich daarbij betrokken voelt daarvoor richtlijnen te geven.

Digitaal pesten / verlegenheid in omgang met jezelf en elkaar bij digitaal gedrag
Digitaal schofferend handelen is één van de verschillende(nieuwe) vormen van pesten. Cyberpesten gebeurt vaak buiten de school. Het ruziën en pesten gaat op school door. Het is een groeiend probleem. Daarom is een aanvulling op het huidige anti-pestprotocol van groot belang.

De belangrijkste vormen van digitaal pesten zijn:

- schelden via chat, WhatsApp, Instagram, of internetsites en Facebook;
- Virussen opzettelijk versturen;
- E-mailbommen;
- Ongevraagd verspreiden van foto's en filmpjes;
- Hacken en kraken;
- Privacy schending. De effecten van cyberpesten kunnen erger zijn dan bij traditioneel pesten. Signalen betreffende cyberpesten nemen we altijd serieus.

Het voorlopig stappenplan (conceptvorm) na een melding van cyberpesten luidt als volgt:

- Bewaar de berichten. Probeer de berichten waarin het pestgedrag voorkomt te bewaren. Vertel leerlingen hoe ze dat kunnen doen (afdrukken, selecteren en kopiëren, chat-gesprekken opslaan).
- Blokkeren van de afzender. Leg de leerling zo nodig uit hoe hij/zij de pestmail kan blokkeren.
- Probeer de dader op te sporen. Soms is de dader te achterhalen door uit te zoeken van welke computer het bericht is verzonden.
- Neem contact op met de ouders van de gepeste leerling. Geef de ouders voorlichting over welke maatregelen zij thuis kunnen nemen.

Preventief omgaan met digitaal pesten:

We overwegen om in nabije toekomst gebruik te gaan maken van een lespakket Diploma Veilig Internet voor groep 5 t/m 8. Het stelt collega's, leerlingen en ouders in staat om problemen met internet te herkennen, op te lossen en te voorkomen. Maar ook om de leuke aspecten van internet met elkaar te delen.

Thema's voor groep 5-6

De volgende thema's staan hierbij centraal in de lessen voor groep 5-6:

- Wat is internet en wat is er leuk aan internet?
- E-mail, inclusief spam, nepmiltjes en virussen

- Betrouwbaarheid van informatie
- Reclame
- Zoeken op internet / Plaatjes zoeken
- Privacy
- Wie ben jij online?
- Foto's en fotobewerking
- Veilige wachtwoorden
- Digitaal pesten

Thema's voor groep 7-8

De volgende thema's staan centraal in de lessen voor groep 7-8:

- Wat is internet en wat is er leuk aan internet?
- E-mail, inclusief spam, nepmailtjes en virussen
- Betrouwbaarheid van informatie
- Reclame
- Zoeken op internet, inclusief Wikipedia en Wikikids
- Afbeeldingen en filmpjes zoeken
- Privacy, inclusief webcam en mobieltjes
- Copyright
- Wie ben jij online?
- Foto's en fotobewerking
- Veilige wachtwoorden
- Digitaal pesten
- Wettelijke richtlijnen gebruik facebook etc.

Zorg

Om de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen zo optimaal mogelijk te laten verlopen en te zorgen voor een goed pedagogisch klimaat, heeft de school twee gedragspecialisten gefaciliteerd. Onder verantwoordelijkheid van de directeur zijn zij, in samenwerking met de intern begeleiders, belast met de coördinatie en uitvoering van het pedagogisch beleid.

Taken gedragspecialist

- Het schrijven en onderhouden van beleidsafspraken m.b.t. pedagogisch klimaat (met expliciete aandacht voor pestproblematieken en schoolafspraken.)
- Het versterken van leerkrachten in het tot stand brengen van een positief stimulerend pedagogisch klimaat in de groep en in de school:
 - Begeleiden en coachen van leerkrachten bij het opstellen en uitvoeren van een groepsplan gedrag.
 - Het verzorgen van informatie / educatie voor teamleden op het gebied van gedrag / pedagogiek.

- Het observeren van klassensituaties teneinde advies te geven voor de aanpak van sociaalemotionele problemen op groepsniveau.
- Het ondersteunen bij het zoeken van lesmateriaal ter bevordering van de sociaal emotionele ontwikkeling op groepsniveau.
- Het volgen en analyseren van het pedagogisch klimaat (soc.emo. lovs); het maken van een trendanalyse; het schrijven van een plan van aanpak; uitvoeren van plan van aanpak op schoolniveau; evalueren (PDCA-werkwijze).
- Het adviseren van de directeur bij het ontwikkelen van onderwijs- en zorgbeleid m.b.t. het pedagogisch klimaat.
- Betrokken zijn bij leerlingen die gedragsmatig in zorgniveau 3 zitten.
- Deelnemen aan zorgteamoverleg.
- Tenminste 3x per jaar deelnemen aan overleg met IB-ers om elkaar wederzijds te informeren.
- Het op peil houden van de vereiste bekwaamheden deze zo nodig uitbreiden.
- Het deelnemen aan scholings- en ontwikkelingsactiviteiten.
- Het op de hoogte blijven van de ontwikkelingen op het vakgebied en bestuderen van relevante vakliteratuur.

Taken Intern Begeleiders (bij sociaal emotionele zorg)

- Begeleiden en coachen van leerkrachten bij het omgaan van gedragsproblemen bij individuele kinderen.
- Het observeren van klassensituaties teneinde advies te geven voor de aanpak van sociaalemotionele problemen op individueel niveau.
- Het ondersteunen bij het zoeken van lesmateriaal ter ondersteuning van de sociaal emotionele ontwikkeling op individueel niveau.
- Het organiseren van onderzoek en speciale hulp m.b.t. individuele leerlingen met zorg op sociaal-emotioneel gebied.
- Het adviseren van de directeur bij het ontwikkelen van onderwijs- en zorgbeleid o.a. op ped. klimaat.
- Het op peil houden van de voor het beroep vereiste bekwaamheden en deze zo nodig uitbreiden.
- Het deelnemen aan scholings- en ontwikkelingsactiviteiten.
- Het zich op de hoogte houden van de ontwikkelingen op het vakgebied en het bestuderen relevante vakliteratuur.
- Het coördineren van aanmeldingen en verwijzingen van leerlingen.
- Het tenminste 3x per jaar deel deelnemen aan overleg met gedragspecialist om elkaar wederzijds te informeren.
- Het coördineren en het voorzitten van het zorgteamoverleg.

Borging

- Bij de start van het schooljaar worden de kapstokregels in elke groep besproken, dit wordt teruggekoppeld via de leerlingenraad en de invulling van de regels worden schoolbreed gemaakt.
- Aan het einde van het schooljaar/ of bij de vergadering voor de start van het schooljaar wordt de theorie van de groepsdynamiek herhaald.
- Het verloop van de vorming van de groepen wordt in de eerste twee maanden elke twee weken tijdens een teamsessie besproken.
- Bespreken van de trendresultaten op team- en groepsniveau.
- 4x per jaar wordt het pedagogisch klimaat tijdens de teamsessie geagendeerd.
- 1x per jaar wordt er een groepsobservatie gepland.

